

ارتباط بین اجتماعی شدن مالی با دل‌بستگی مالی همراه با نقش میانجی استرس مالی

علیرضا هوشمندی^۱

امید پور حیدری^۲

امیرحسین تائبی نقندری^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۱۱

چکیده

پژوهش حاضر باهدف استفاده از اصول مالی رفتاری، مفهوم روان‌شناختی استرس مالی را در ساخت رابطه بین اجتماعی شدن مالی با دل‌بستگی مالی را توضیح داده است. روش پژوهش کاربردی از نوع پیمایشی است. بر همین اساس ۴۵۰ پرسشنامه به‌صورت برخط از سرمایه‌گذاران در بورس اوراق بهادار تهران دریافت و ۴۲۰ پرسشنامه موردپذیرش واقع شد. برای آنالیز داده‌ها از روش معادلات ساختاری (SEM) و نرم‌افزارهای اموس و اس پی اس اس نسخه ۲۶ و ۲۷ استفاده شده است. همچنین برای برآورد مقدار متغیرهای نامعلوم از روش برآورد درست‌نمایی بیشینه (MLE) استفاده گردیده است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که بین اجتماعی شدن مالی با دل‌بستگی مالی ارتباط مثبت و معناداری به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم وجود دارد. از طرفی یافته‌ها نشان دادند که مدل کامل، برازش بهتری نسبت به مدل غیرمستقیم دارد که نشان‌دهنده میانجیگری استرس مالی است؛ یعنی استرس مالی ارتباط بین اجتماعی شدن مالی با دل‌بستگی مالی را به‌صورت جزئی توضیح داده است. نتایج این پژوهش می‌تواند در پایه‌گذاری رویه‌ها و رویکردهای مدون، توسط قانون‌گذاران بازار سرمایه، مدیران و سرمایه‌گذاران موردتوجه قرار گیرد. درواقع عوامل اجتماعی شدن مالی مخصوصاً آموزش‌هایی که در طی دوران تحصیل به افراد داده می‌شود می‌تواند در جهت شناخت و میزان دل‌بستگی افراد تأثیر بسزایی داشته باشد.

واژه‌های کلیدی: اجتماعی شدن مالی، دل‌بستگی مالی، استرس مالی

۱ گروه حسابداری، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران. Alireza.hooshmandi@iau.ir

۲ گروه حسابداری، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران. (نویسنده مسئول). opourheidari@uk.ac.ir

۳ گروه حسابداری، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران. taebi@iauk.ac.ir

۱- مقدمه

سرمایه‌گذاری تا حد زیادی شبیه ورزش‌های حرفه‌ای از جمله فعالیت‌هایی با عملکرد بالا محسوب می‌شود. سرمایه‌گذاران باید از نظر احساسی و روان‌شناختی در بهترین سطح ذهنی ممکن باشند و تفکر شناختی آن‌ها باید عاری از جهت‌گیری یا پیش‌داوری باشد. سرمایه‌گذاران باید از برخی احساسات پایه و غریزی (چون ترس، استرس و نگرانی) که انسان را در طول قرن‌ها از خطرات، مصون نگاه داشته، اما می‌تواند در زندگی مدرن مفید باشد، آگاه بوده و آن احساسات را تحت کنترل خود داشته باشند. چالش‌های روان‌شناختی در سرمایه‌گذاری نه تنها محدود به گزینه‌ها هستند، بلکه می‌توانند متأثر از همسالان، خانواده و جامعه باشند (نوفسینگر^۱، ۲۰۱۷).

همسالان، خانواده و جامعه از ابعاد اجتماعی شدن هستند. یکی از نتایج اجتماعی شدن در ارتباط با مسائل مالی در افراد شکل می‌گیرد. اجتماعی شدن مالی افراد چه اولیه و چه ثانویه ناشی از به اشتراک‌گذاری دانش و تجربه‌های آنان است که موجب دانش‌افزایی آنان می‌شود (فن و چاتر^۲، ۲۰۱۹). اهمیت ندادن به اجتماعی شدن مالی می‌تواند موجب بروز مشکلات مالی برای افراد شود. افرادی که به‌درستی آموزش‌های لازم و ضروری را در سرمایه‌گذاری چه در خانواده و چه از طریق همسالان، دوستان، شبکه‌های اجتماعی و بخصوص مؤسسات آموزشی نیاموخته باشند، احتمالاً در تصمیم‌گیری‌های مالی خود دچار مشکلات عدیده‌ای خواهند شد و چه بسا سرمایه‌های هرچند ناچیز خود را در بازارهای مالی و بازارهای موازی از دست بدهند. در همین راستا بازار سرمایه در اثر مسائل اقتصادی، سیاسی و اجتماعی، نوسانات زیادی را تجربه کرده است و این امر می‌تواند برای افرادی که دانش مالی کافی نداشته باشند آسیب‌پذیر باشد. در این مسیر آموزش مسائل مالی از دوران نوجوانی ابتدا در خانواده و بعد در جامعه به‌صورت صحیح می‌تواند در تحلیل‌ها و تصمیم‌گیری افراد جهت سرمایه‌گذاری کمک‌کننده باشد. همچنین می‌توان با آموزش‌های لازم از طریق اجتماعی شدن مالی جلوی سوءاستفاده‌های ناشی از عدم تقارن اطلاعاتی که بیشتر مشکلات مالی از همین‌جا بروز می‌کند را گرفت. همین امر موجب رغبت افراد به سرمایه‌گذاری و ماندگاری طولانی‌مدت آن‌ها در بازار سرمایه خواهد شد و از طرفی منتج به افزایش دلبستگی مالی نیز می‌گردد.

دلبستگی از بدو تولد آغاز می‌شود و جزء مهمی از رشد و تکامل انسان است. دلبستگی مالی، وضعیتی است که فرد به‌طور بیش از حد به پول توجه می‌کند و باعث عدم استفاده صحیح در سرمایه‌گذاری شده و کنترل آن را از دست می‌دهد این مسئله ممکن است منجر به خسارات مالی و روابط نامطلوب شود. نقش اصلی دلبستگی ایجاد امنیت برای فرد است. دلبستگی مالی نشان‌دهنده روابط عاطفی فرد با پول و دارایی‌های خود است. این روابط ممکن است به‌عنوان چسبندگی چشم‌انداز، تلاش برای جلب‌توجه از طرف دیگران خصوصاً در روابط عاطفی یا حتی به‌عنوان یک رفتار کاملاً سالم و قابل‌قبول در نظر گرفته شود. ضعف در هرکدام از این دو عامل ممکن است منجر به مشکلات مالی و حتی بروز مشکلات روانی شود. به‌طور کلی دلبستگی یا ایمن و یا نایمن است. افرادی که

1 Nofsinger
2 Fan & Chatter

فاقد دلبستگی ایمن باشند از امنیت مالی کافی برخوردار نبوده و نمی‌توانند ارتباط با دارایی‌های خود برقرار کنند و این احتمال وجود دارد که باعث از دست دادن ثروت خود شوند (لویکا^۱، ۲۰۱۰). آشنا بودن افراد با سبک‌های دلبستگی بسیار مهم و سازنده است. افراد با دلبستگی ایمن با آسودگی خاطر با دیگران ارتباط برقرار می‌کنند و عزت‌نفس بالایی دارند. همین موضوع ایجاد یک ارتباط سالم جهت سرمایه‌گذاری صحیح و پربازده را به همراه خواهد داشت. علاوه بر این، افراد با دلبستگی ایمن، خودافشایی بیشتری دارند که همراه با توانایی مصالحه و استفاده از روابط سالم برای ایجاد یک رابطه در سرمایه‌گذاری سالم مشارکت می‌کنند (تیسو و همکاران^۲، ۲۰۲۳). در همین راستا بازار سرمایه در چند سال اخیر با نوسانات زیادی مواجه بوده است و همواره با یکسری مشکلات دست‌وپنجه نرم کرده است. یکی از آن‌ها را می‌توان عدم تقارن اطلاعاتی نام برد. این مشکل یکی از مواردی است که توجه مدیران، سرمایه‌گذاران خرد و کلان و پژوهشگران را به خود جلب کرده است که باعث تلاش آنان جهت مرتفع کردن مشکل طی سالیان متوالی بوده است. ضمناً با توجه به گستردگی روزافزون کانال‌های ارتباط جمعی و پیشرفت تکنولوژی می‌توان بیان کرد که یکی از بهترین گزینه‌های کاهش عدم تقارن اطلاعاتی افشا اختیاری، مربوط به اطلاعات شرکت‌ها از طریق شبکه‌های اجتماعی است. از طرفی اگر افراد از طریق ابعاد مختلف اجتماعی شدن مالی به نحو صحیح و درست آموزش‌های لازم و ضروری را ندیده باشند، باعث افزایش و گسترش عدم تقارن اطلاعاتی در بازار خواهد شد. این موضوع ضمن کاهش دلبستگی مالی افراد، باعث رفتارهای توده‌ای و انحرافات مالی و رفتاری شدید و گسترده خواهد شد.

لازم به ذکر است، که موضوع این پژوهش که جزء اولین‌های این حوزه به حساب می‌آید، سعی بر این دارد متغیر دیگری را که استرس مالی نام دارد، در این پژوهش مورد بررسی قرار دهد. استرس مالی نقش مهم در زندگی روزمره افراد دارد، بررسی نقش محتمل استرس مالی به‌عنوان چارچوب تحلیلی بیشتر برای فهم رابطه بین اجتماعی شدن مالی با دلبستگی مالی و تأثیر آن بر سلامت روانی و جسمانی فردی و اجتماعی و تصمیم‌های سرمایه‌گذاری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. اما نقش دقیق استرس مالی به‌عنوان یک عامل مسبب در پیامدهای مرتبط با دلبستگی مالی موضوعی است که مورد بحث است. در سال‌های اخیر بسیاری از سرمایه‌گذاران در بازارهای مالی از استرس مالی رنج می‌برند و باعث شده که نتواند نتایج دلخواهی از سرمایه‌گذاری خود داشته باشند. قابل ذکر است هنوز مطالعه‌ای که رابطه بین اجتماعی شدن مالی با دلبستگی مالی و استرس مالی را نشان دهد وجود ندارد، بنابراین نیاز به پژوهش در این حوزه به شدت احساس می‌شود. در این پژوهش برای رفع مشکلات و موانع بازار سرمایه که موجب عدم رونق بازار سرمایه شده است، ریشه در عدم اطمینان و عدم آگاهی افراد در سرمایه‌گذاری دارد. که در این مطالعه برآنیم با استفاده از متغیر استرس مالی به‌عنوان متغیر پنهان و میانجی، به این سؤال پاسخ دهیم که آیا استرس مالی ارتباط بین اجتماعی شدن مالی با دلبستگی مالی را بیان می‌کند؟

1 Lewicka
2 Tisu et al.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

تحقیقات متعددی کشف کرده‌اند که مهارت‌های روان‌شناختی مؤثر توسط سرمایه‌گذاران در برابر هزینه‌های بیش‌ازحد و بدهی محافظت می‌کند (کسندزووا و همکاران^۱، ۲۰۱۷؛ فرنچ و همکاران^۲، ۲۰۱۶). با این حال، تصمیم‌گیری صحیح و درست بر دارایی و ثروت می‌تواند به واسطه مسائل روان‌شناختی دله‌ره‌آور باشد، به‌خصوص برای کسانی که دانش مالی زیادی ندارند. استرومبک و همکاران^۳ (۲۰۲۰) کشف کردند که یک عامل مهم در مدیریت و تصمیم‌گیری بر ثروت، توانایی مالی برای درک اعداد و داشتن نگرش عاطفی نسبت به اعداد است. از طرفی ادبیات لزوم افزایش دانش مالی و رفتار مالی مسئولانه را آشکار می‌کند. به‌عنوان مثال، افرادی که سطح بالاتری از دانش مالی و رفتار مالی سالم دارند، در قبال پرداخت صورتحساب‌ها و خرج کردن، در چارچوب بودجه عمل می‌کنند (حمید و لوک^۴، ۲۰۲۱؛ شی و همکاران^۵، ۲۰۲۳). با این حال، این واقعیت باقی می‌ماند که اکثر سرمایه‌گذاران فاقد دانش اولیه در مورد سرمایه‌گذاری هستند و امور مربوط به دارایی و ثروت خود را به‌درستی مدیریت نمی‌کنند (کاپک و همکاران^۶، ۲۰۱۹؛ بات و همکاران^۷، ۲۰۱۸) که ممکن است منجر به استرس مالی شده و دلبستگی مالی آنان را مخدوش نماید.

اجتماعی شدن مالی

اجتماعی شدن اصطلاحی است که در اواسط قرن بیستم وارد ادبیات شد. اسواچ و همکاران^۸ (۱۹۶۹) اجتماعی شدن مالی را به‌عنوان یک اصطلاح بر روی کل فرآیندی که یک فرد طی آن رشد می‌کند، تعریف کردند. اجتماعی شدن مالی به فرایند کسب و توسعه ارزش‌ها، نگرش‌ها، استانداردها، هنجارها، دانش و رفتارهایی اشاره دارد که به دوام مالی و رفاه فردی کمک می‌کند (دانس^۹، ۱۹۹۴). مطالعات نشان داده‌اند که چندین منبع آموزش مالی (شامل والدین، همسالان، رسانه‌ها و مدارس) از طریق تأثیرگذاری بر نگرش مالی، سواد، رفتار و رضایت، تأثیرات قابل توجهی از نظر نقش آن‌ها بر فرآیند اجتماعی شدن مالی دارند (یورگنسن و ساولا^{۱۰}، ۲۰۱۰؛ شیائو و پورتو^{۱۱}، ۲۰۱۷؛ سون و همکاران^{۱۲}، ۲۰۱۲). در میان این عوامل، اجتماعی شدن مالی، تأثیر خانواده، به‌ویژه تأثیر والدین،

- 1 Ksendzova et al.
- 2 French et al
- 3 Strömbäck
- 4 Hamid & Loke
- 5 She et al.
- 6 Cupák et al.
- 7 Butt et al.
- 8 Swacha et al.
- 9 Danes
- 10 Jorgensen & Savla
- 11 Xiao & Porto
- 12 Sohn & et al.

غالب است (دانس و هابرمین^۱، ۲۰۰۷؛ فن و چاتر^۲، ۲۰۱۹). در حالی که اجتماعی شدن مالی در خانواده هم به طور ضمنی از طریق تعامل روزانه و هم به طور صریح از طریق آموزش و تمرین هدفمند صورت می‌گیرد، اکثر آن‌ها به صورت ضمنی رخ می‌دهند (گودموندسون و همکاران^۳؛ تانگ و همکاران^۴، ۲۰۱۵). اهمیت اجتماعی شدن مالی خانواده بیشتر تأیید شده است، زیرا مشخص شده است که یادگیری ضمنی در تأثیرگذاری بر رفتار مالی نسبت به یادگیری آشکار شایع‌تر است (ون^۵، ۲۰۱۵). اجتماعی شدن والدین به طور قابل توجهی با رفتار مالی مسئولانه مرتبط است (تانگ و همکاران^۶، ۲۰۱۵).

دلبستگی مالی

ارتباط عمیقی که با اشخاص خاص در زندگی روزمره خودمان برقرار خواهیم کرد تحت عنوان دلبستگی از آن یاد می‌شود، به طوری که باعث می‌شود وقتی با افراد مورد نظر در ارتباط هستیم، احساس نشاط و شادی کرده و در زمان استرس احساس راحتی با اشخاص مورد نظر داشته باشیم (پولمن^۷، ۲۰۲۱). دلبستگی بالبی^۸ (۱۹۶۹) بر آغاز ارتباطی که یک شخص با حفاظت از خود ایجاد کرده، مبتنی خواهد بود و به چگونگی اثرگذاری این ارتباط بر رشد و پرورش او می‌پردازد. این تئوری بیان کرده است که هر آدمی در آغاز به دنیا آمدن به صورت بالقوه و بالفعل یک دلبستگی ایجاد خواهد کرد و انسانی که با او دلبستگی ایجاد شود، به عنوان یک پشت‌پناه امن محسوب می‌گردد. این دلبستگی به عنوان یک نمونه شروع بر اعتماد، سازش، خودباوری و ارتباط اجتماعی آینده او اثرگذار است و بی‌نظمی در آن سرانجام بدی را به همراه خواهد داشت. اکثر پژوهش‌های در ارتباط با دلبستگی با موضوعات فاکتورهای پنج‌گانه شخصیت بر بعدهای دلبستگی (عباسیان فر و همکاران، ۱۴۰۱)، تصمیمات مربوط به سرمایه‌گذاری (برون و برون^۹، ۲۰۰۸)، ارتباط بین روش‌های دلبستگی و صفات شخصیتی و عوامل اجتماعی (لیختنشتاین و همکاران^{۱۰}، ۲۰۱۴)، روش‌های دلبستگی اجتنابی بر مسیرهای شغلی و خودکفایی (گریفین^{۱۱}، ۲۰۲۰)، نقش روش‌های دلبستگی بر رابطه مالی زوجین (پولمن^{۱۲}، ۲۰۲۱)، ارتباط با دلبستگی سازمانی (جلیلیان،

- 1 Danes & Haberman
- 2 Fan & Chatter
- 3 Gudmunson et al.
- 4 Tang & et al.
- 5 Van
- 6 Tang et al.
- 7 Pollmann
- 8 Bowlby
- 9 Brown & Brown
- 10 Lichtenstein et al.
- 11 Griffin
- 12 Pollmann

۱۳۹۵؛ بکر و بوتگن^۱، ۲۰۲۳)، دلبستگی کارکنان (تیسو و همکاران^۲، ۲۰۲۳) و بسیاری پژوهش‌های دیگر که نتایج اکثر آن‌ها حرکت از دلبستگی ناایمن به سوی دلبستگی ایمن بوده و این تغییرات بسیار ارزشمند است و همچنین عوامل اجتماعی بیشتر از عوامل فیزیکی بر دلبستگی تأثیرگذار است (لویکا^۳، ۲۰۱۰).

استرس مالی

استرس مالی یک وضعیت روانی است. در شرایط چالش برانگیز مالی، مردم اغلب استرس مالی را تجربه می‌کنند (مولایناتان و شفیر^۴، ۲۰۱۳). که به دنبال نگرانی‌های مربوط به مسائل مالی و اقتصادی ایجاد می‌شود. این نوع استرس ممکن است به دلایل مختلف از جمله بدهی‌ها، عدم توانایی در پرداخت صورتحساب‌ها، فشارهای مالی در زمینه کارآفرینی یا حتی تغییرات ناگهانی در شرایط اقتصادی رخ دهد. استرس مالی ممکن است تأثیرات منفی بسیار زیادی بر روابط، شخصیت و سلامت روان و حتی سلامت فیزیکی داشته باشد، بنابراین، شناخت و مدیریت استرس مالی بسیار حائز اهمیت است (ون دایک و همکاران^۵، ۲۰۲۲). درعین‌حال، تحقیقات کنونی نشان می‌دهد که استرس مالی ممکن است مکانیسم مهمی باشد که از طریق عوامل خارجی بر تصمیمات مالی تأثیر بگذارد و به‌عنوان یک عامل میانجی عمل کند. یعنی اثرات اجتماعی شدن مالی به‌وسیله استرس مالی به دلبستگی مالی منتقل شود و از این طریق به‌صورت مثبت یا منفی بر دلبستگی مالی تأثیر بگذارد. نتایج (بلسکوویچ^۶، ۲۰۱۳؛ لازاروس و فولکمن^۷، ۱۹۸۴) نشان داده است که استرس زمانی رخ می‌دهد که فرد با یک تهدید مواجه شده، و توان مقابله با آن را نداشته باشد. همچنین نتایج آنان نشان داد که پنج عامل اقتصادی، یعنی درآمد، پس انداز، بدهی، نوسانات درآمد و اشتغال، ممکن است با استرس مالی مرتبط باشند.

چارچوب نظری پژوهش تلفیقی از نظریه‌های روانشناسی و جامعه‌شناسی است. چارچوبی از نظریه‌های آلبرت بندورا و جان بالبی است. مشاهدات بر تئوری یادگیری اجتماعی، نشان داده است بخش زیادی از تفکرات و رفتار اشخاص ناشی از عوامل اجتماعی شدن مالی است. به‌عبارت‌دیگر، آموزش و دانسته‌های مالی مستقیم و غیرمستقیم از محیط بیرونی است که اجتماعی شدن مالی را تشکیل می‌دهد و این امر باعث ایجاد استحکام و تغییر آگاهی، دانش و شیوه تحلیل جهت تصمیمات سرمایه‌گذاری افراد شده است، بنابراین، با افزایش قدرت تحلیل و استنباط مالی افراد، ثروت و سودآوری آن‌ها زیاد می‌شود. بررسی‌های مختلف نشان دادند که دلبستگی مالی تحت تأثیر استرس مالی قرار می‌گیرد، افزایش استرس مالی ممکن است باعث کاهش توجه و تمرکز فرد به سرمایه‌گذاری

- 1 Becker & Büttgen
- 2 Tisu et al.
- 3 Lewicka
- 4 Mullainathan & Shafir
- 5 Van Dijk et al.
- 6 Blascovich
- 7 Lazarus & Folkman

شود و در نتیجه دل‌بستگی مالی او نسبت به پول و دارایی‌ها کاهش یابد. از نگاه حسابداری مالی و حسابرسی اکثر قضاوت‌ها و تصمیم‌گیری حساب‌برسان (احمدی و پورزمانی، ۱۴۰۳)، بهینه‌سازی منافع اشخاص (عزیزی و همکاران، ۱۴۰۳)، عملکردهای حساب‌برسان (کریم آبادی و همکاران، ۱۴۰۳)، تضاد منافع بین مدیران و مالکان (حسینی، ۱۴۰۳)، پیش‌بینی بازده سهام (محمدی لداری و داداشی، ۱۴۰۳)، باورهای دینی بر تردید حساب‌برسان (مدینه و زارع، ۱۴۰۲)، تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران (ترازودار و همکاران، ۱۴۰۲) و بسیاری از موارد دیگر ناشی از مسائل رفتاری و نگرشی است.

فرضیه‌های پژوهش

بر اساس مبانی نظری و پیشینه پژوهش، فرضیه‌های پژوهش به شرح زیر بیان می‌شوند:

فرضیه اول: بین اجتماعی شدن مالی با دل‌بستگی مالی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین اجتماعی شدن مالی و استرس مالی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم: بین استرس مالی و دل‌بستگی مالی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه چهارم: استرس مالی نقش میانجی بین اجتماعی شدن مالی با دل‌بستگی مالی دارد.

روش‌شناسی پژوهش

از پارادایم پوزیتیویسم به‌عنوان استراتژی در این مطالعه استفاده شده و روش تحقیق همان پیمایش متداول است. جامعه آماری ما تمام سرمایه‌گذاران در بازار بورس تهران، بازه زمانی مهر و آبان ماه ۱۴۰۲ است. همان‌طور که در شکل ۱ مشخص شده، در این مطالعه از پرسشنامه استفاده شده است. کیفیت و دقت داده‌های به‌دست‌آمده مستقیماً تحت تأثیر طراحی پرسشنامه است که آن را به قسمت مهمی از این مطالعه تبدیل کرده است. دقت در این نظرسنجی به‌صورت کامل انجام شده، تا اطمینان حاصل شود که یافته‌های مطالعه دقیق و قابل‌ملاحظه هستند. نظرسنجی با مجموعه‌ای از سؤالات مرتبط با ویژگی‌های سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه ایران آغاز شد. بخش اول سؤالات مربوط به جمعیت شناختی از قبیل سن، جنسیت، تحصیلات و نوع تحلیل سرمایه‌گذاری (فاندامنتال، تکنیکال) و شهر محل زندگی اختصاص دارد. بخش دوم از مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت برای سنجش متغیر مستقل اجتماعی شدن مالی که شامل، ۷ سؤال، از پرسشنامه سالی (سالی^۱، ۲۰۱۵)، متغیر میانجی استرس مالی شامل ۵ سؤال از پرسشنامه دری (دری^۲، ۲۰۲۲) و متغیر وابسته دل‌بستگی مالی شامل ۹ سؤال (محقق ساخته) استفاده شد است. پاسخ‌های پرسشنامه مطابق مقیاس لیکرت ۵ طیفی از ۱= کاملاً مخالفم تا ۵= کاملاً موافقم، آماده شد. ضمناً تمام سؤال‌های پرسشنامه مطابق نظر و دیدگاه اساتید دانشگاه و متخصصین فن بررسی و اصلاح گردیده

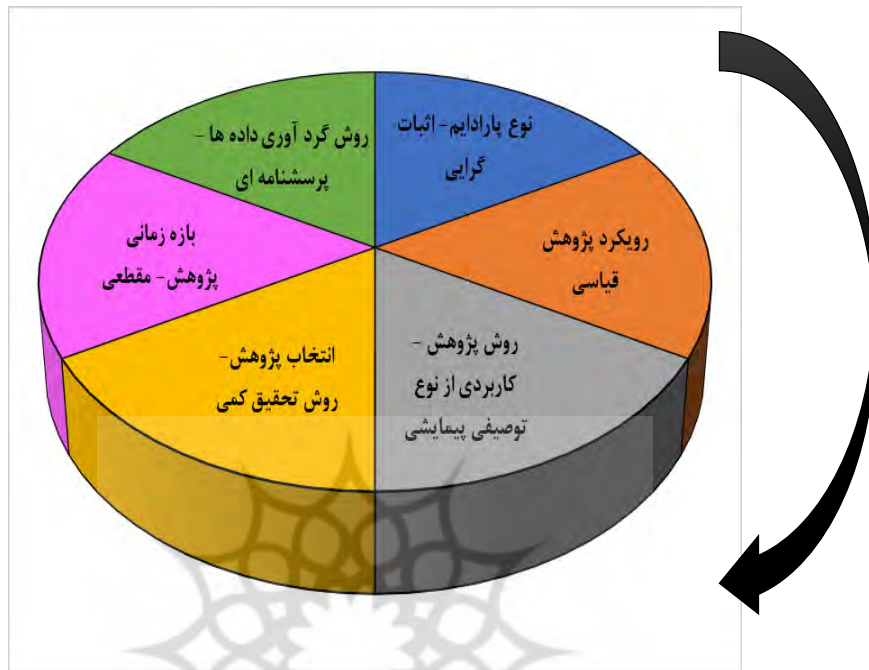
1 Sallie
2 Dare

است. برای آنالیز داده‌های آماری از نرم‌افزارهای اموس نسخه ۲۶ جهت آمار استنباطی و از رویکرد معادلات ساختاری، تحلیل مسیر و از نرم‌افزار اس پی اس اس ۲۷ برای آمار توصیفی استفاده شده است. به‌علاوه جهت تحلیل داده‌ها در مدل معادلات ساختاری از روش برآورد درست‌نمایی استفاده شده است. این روش به توصیف این اصل آماری می‌پردازد که برآوردها و پارامترهای مدل جمع‌آوری شده مبین حداکثر شباهت با جامعه واقعی است. با انتخاب این روش فرض بر این است که هیچ داده از دست‌رفته‌ای در مجموعه داده‌های وارد شده به نرم‌افزار وجود ندارد. در روش مذکور سه شرط لازم است. اول نرمال بودن داده‌ها برای هر متغیر، دوم باید ضریب کشیدگی برای هر متغیر مابین ۷- تا ۷+ و سوم ضریب چولگی برای هر متغیر مابین ۲+ و ۲- باشد تا نرمال بودن داده‌ها مشخص شود. ضمناً یکی از الزامات این است که متغیر وابسته از پیوستگی برخوردار باشد. (فیلد، ۲۰۱۳؛ هیر و همکاران، ۲۰۱۳). قبل از ارزیابی روایی و پایایی شاخص‌های اندازه‌گیری، ابتدا باید مقادیر بار عاملی سؤالات مشخص و بررسی گردد. بار عاملی مقدار بین ۰ و ۱ است که باید سه شرط داشته باشد. اول هر سازه با شاخص خودش بایستی همبستگی داشته، دوم، برای شاخص‌ها باید حداقل ۰/۵ و سوم مدل از برازش مناسب برخوردار باشد. همچنین حداقل میانگین واریانس استخراجی باید ۰/۵ باشد. در ادامه، اول با ارزیابی و بررسی پایایی و روایی به کیفیت مدل بیرونی پرداخته شد. برای این منظور از روایی ظاهری، محتوا و روایی همگرا استفاده شده است. روایی ظاهری و محتوا مطابق دیدگاه اساتید دانشگاه و متخصصین خبره اصلاح و درنهایت تأیید شدند. برای بررسی و ارزیابی روایی همگرا از میانگین واریانس استخراجی با کمترین مقدار یعنی ۰/۵ استفاده گردید. همچنین برای پایایی ابزار اندازه‌گیری از آزمون آلفا کرونباخ و پایایی ترکیبی، جهت بررسی و ارزیابی استفاده شد. کمترین مقدار مناسب برای این آزمون‌ها ۰/۷ است (هیز، ۲۰۱۸). برای نمونه‌گیری از فرمول کوکران برای جوامع آماری بسیار بزرگ استفاده شده است. درنهایت لینک سؤالات به تعدادی از کارگزاری‌ها فرستاده شد که در سایت خود در اختیار سرمایه‌گذاران قرار داده تا به پرسشنامه پاسخ دهند. همچنین از گروه‌های واتساپی و تلگرامی که از سرمایه‌گذاران تشکیل شده بود جهت پاسخ به سؤالات استفاده شده است. بر همین اساس ۴۵۰ نسخه پرسشنامه به‌صورت برخط از سرمایه‌گذاران در بورس دریافت شد؛ که از این تعداد ۴۲۰ پرسشنامه پذیرش گردید. ۳۰ پرسشنامه باقیمانده به دلیل اینکه افراد از هیچ‌گونه تحلیلی استفاده نکرده‌اند از آنالیز حذف شدند. لازم به ذکر است که از تمام ۴۲۰ پرسشنامه با توجه به اینکه طبق فرمول ۱ کوکران حداقل ۳۸۴ بوده، استفاده شده است. تعداد ۳۶ پرسشنامه مازاد، برای اینکه خطای نمونه‌گیری کمتر شود در آنالیز لحاظ گردیده است.

$$n = \frac{t^2 pq}{d^2} = \frac{(1.96)^2 (0.5)(0.5)}{(0.05)^2} = 384 \quad (1)$$

- 1 Field
- 2 Hair et al.
- 3 Hayes

شکل ۱- روش‌شناسی پژوهش

منبع: یافته‌های پژوهشگر

روش‌شناسی مدل‌های مستقیم، غیرمستقیم و میانجی

در این روش روابط بین متغیرها به سه گروه کلی تقسیم می‌شود که عبارت‌اند از:

- ۱) مدل ساده: در این مدل، متغیر اجتماعی شدن مالی (مستقل) بر روی متغیر دل‌بستگی مالی (وابسته) تأثیر مستقیم دارد. (شکل ۲- مدل مفهومی ساده)
- ۲) مدل غیرمستقیم: در این مدل متغیر اجتماعی شدن مالی (مستقل) از طریق متغیر میانجی (استرس مالی) بر دل‌بستگی مالی (وابسته) اثرگذار است. (شکل ۳- مدل مفهومی غیرمستقیم)
- ۳) مدل میانجی: در این مدل متغیر مستقل هم بر متغیر میانجی و هم بر متغیر وابسته تأثیر دارد. به طوری که متغیر میانجی ارتباط بین متغیر مستقل و وابسته را به صورت جزئی یا کامل توضیح می‌دهد. (شکل ۳- مدل مفهومی میانجی)

لازم به ذکر است که برای بررسی متغیر میانجی (استرس مالی) سه شرط لازم است که شامل بررسی مسیرهای a ، b و c که در شکل ۲ و ۳ نشان داده شده است. همچنین باید تمامی مسیرها معنادار باشند (ماتیو و تیلور^۱، ۲۰۰۶)، و برای اینکه مشخص شود میانجی جزئی است یا کلی، از فرمول شمول واریانس فرمول ۲ استفاده شده است.

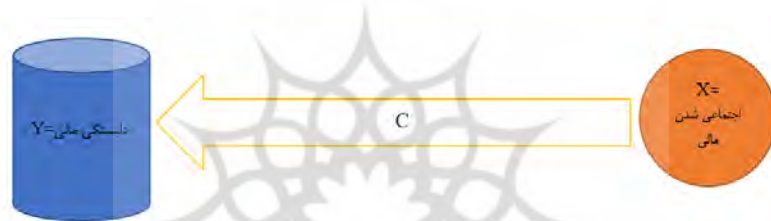
$$VAF = (a \times b) \div [(a \times b) + C] \quad (2)$$

در این فرمول:

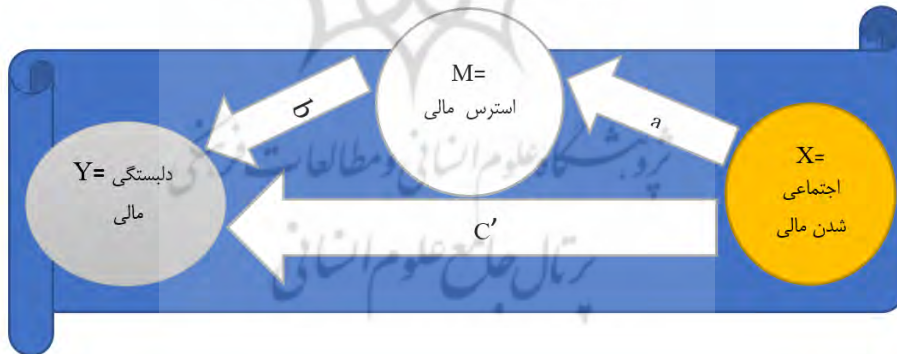
a = ضریب مسیر متغیر مستقل (اجتماعی شدن مالی) به متغیر میانجی (استرس مالی)

b = ضریب مسیر متغیر میانجی (استرس مالی) به متغیر وابسته (دلبستگی مالی)

c = ضریب مسیر مستقیم متغیر مستقل (اجتماعی شدن مالی) به متغیر وابسته (دلبستگی مالی)

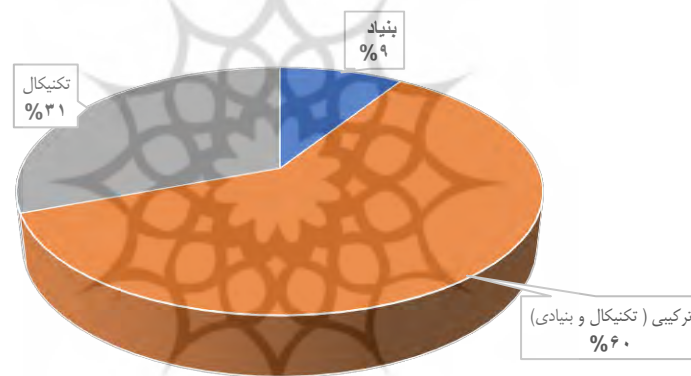
شکل ۲- مدل مفهومی ساده (مستقیم)

شکل ۳- مدل مفهومی غیر مستقیم و میانجی

یافته‌های پژوهش

تجزیه و تحلیل داده‌های جمعیت شناختی با پنج متغیر جنسیت، مدرک تحصیلی، رشته تحصیلی، نوع تحلیل و شهر زندگی انجام شد. از نظر جنسیت ۵۴ درصد مرد و ۴۶ درصد زن هستند. مدرک تحصیلی سرمایه‌گذاران کمتر از ۴ هزارم درصد معادل ۲ نفر دیپلم، ۲۲ درصد فوق‌دیپلم، ۵۶ درصد لیسانس، ۱۵ درصد فوق‌لیسانس و ۷ درصد دکتری دارند. از نظر نوع تحلیل جهت سرمایه‌گذاری مطابق شکل ۴ سرمایه‌گذاران بیشتر از روش ترکیبی برای تحلیل داده‌ها استفاده می‌کنند یعنی هم دنبال عواید سرمایه و هم دنبال سود نقدی هستند که معادل ۶۰ درصد از نمونه است. ۳۱ درصد تکنیکال‌لیست هستند و ۹ درصد از تحلیل فاندمنتال برای سرمایه‌گذاری استفاده می‌کنند. ضمناً پاسخ‌دهندگان بیشتر از شهرهای تهران، شیراز، اصفهان، کرمان، یزد، بندرعباس و تبریز بوده‌اند. نمونه ما از شهرها با فرهنگ‌های مختلف تشکیل شده است. از نظر رشته تحصیلی سرمایه‌گذاران، رشته‌های حسابداری، مدیریت، اقتصاد، مهندسی پزشکی، روانشناسی و زیست‌شناسی بیشترین رشته تحصیلی سرمایه‌گذاران را تشکیل داده است.

شکل ۴- روش‌های تحلیل توسط سرمایه‌گذاران

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۱ مربوط به آمار توصیفی است، همان‌طور که در جدول نشان داده شده است کمترین و بیشترین، انحراف معیار، میانگین، چولگی و کشیدگی ارائه شده است. میانگین اجتماعی شدن مالی (۳/۶۳)، استرس مالی (۳/۲۹) دلبستگی مالی (۴/۱۳) است، که نشان از این دارد که سرمایه‌گذاران بیشتر از میانگین تحت تأثیر ابعاد اجتماعی شدن مالی قرار دارند و استرس مالی باعث شده که سرمایه‌گذاران دلبستگی مالی بیشتری نسبت به دارایی‌ها و

ثروت خود داشته باشند. بر طبق روش‌شناسی پژوهش از آنجایی که ضریب چولگی متغیرها بین +۲ و -۲ است و ضریب کشیدگی متغیرها بین +۷ و -۷ است، پس نتیجه می‌گیریم که متغیرهای پژوهش نرمال بوده و معیارهای حداکثر درست‌نمایی بیشینه را دارا هستند.

جدول ۱- آمار توصیفی جمعیت شناختی نمونه‌ها

نام متغیر	کمترین	بیشترین	انحراف معیار	میانگین	چولگی	کشیدگی
اجتماعی شدن مالی	۱	۵	۱/۳۷	۳/۶۳	-۰/۷۱	-۰/۱۴
استرس مالی	۱	۵	۱/۴۰	۳/۷۰	-۰/۶۵	-۰/۹۶
دلبستگی مالی	۱	۵	۱/۱۳	۴/۱۳	-۱/۴۷	۱/۹۹

منبع: یافته‌های پژوهشگر

آزمون‌های پایایی و روایی

در این پژوهش از تحلیل عاملی تأییدی جهت سنجش اعتبار و تناسب مدل اندازه‌گیری و مناسب بودن بارهای عاملی استفاده شده است. در جدول ۲ تمام بارهای عاملی در سطح مناسب قرار دارند و آلفا کرونباخ و پایایی ترکیبی و همچنین روایی همگرا نیز در وضعیت مناسب قرار دارند. از پایایی ترکیبی به منظور سنجش همسانی درونی بین گویه‌های یک متغیر پنهان همانند آلفای کرونباخ استفاده می‌شود و برای روایی همگرا از میانگین واریانس استخراج شده استفاده است. به این معنا است که دست‌کم ۵۰ درصد از واریانس متغیر پنهان را متغیرهای آشکار تبیین کرده‌اند. همانگونه که در بخش روش‌شناسی پژوهش گفته شد سهم تبیین رابطه بین متغیر پنهان و متغیر آشکار به وسیله بار عاملی نشان داده شده است. برای ارزیابی بارهای عاملی باید سه شرط در نظر گرفته شود؛ اول بارهای عاملی نباید از یک، بزرگتر باشند؛ دوم بارهای عاملی نباید منفی باشند و سوم بارهای عاملی نباید کمتر از ۰/۵ باشند. در این پژوهش گویه‌هایی که هر کدام از این سه شرط را داشتند، حذف شدند. بعد از این مرحله به بررسی گویه‌هایی پرداخته شد که بیشترین مقدار شاخص اصلاح را داشتند و بین متغیرهای آشکاری که بیشترین اصلاح را داشتند کواریانس برقرار شد و با برقراری ارتباط بین متغیرها مقدار کای اسکور مدل کاهش پیدا کرد که نشان از برازش بهتر مدل است. شایان ذکر است که در نرم افزار اموس شاخص اصلاح عدد ۴ است و اگر شاخص بیشتر از ۴ باشد باید بین متغیرها کواریانس ایجاد کرد. برای پایایی سازه به منظور اندازه‌گیری همسانی درونی گویه‌های متغیر پنهان از آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی استفاده شد. مقدار گفته شده برای این منظور ۰/۷ است و با توجه به جدول ۲ تمام اعداد از مقدار لازم جهت این منظور برخوردارند. در نهایت برای روایی همگرا از شاخص میانگین واریانس استخراج شده استفاده شد. در این مطالعه همه اعداد مربوط به این شاخص بالای ۰/۵ می‌باشند که نشان از قابل قبول بودن این شاخص دارد (جدول ۲).

جدول ۲- بارهای عاملی معیار روایی و پایایی مدل

متغیرها / ابعاد	سؤالات	بار عاملی	آلفا کرونباخ	پایایی ترکیبی	میانگین واریانس استخراجی
اجتماعی شدن مالی	Q۱	۰/۷۷	۰/۷۲	۰/۸۳	۰/۶۷
	Q۲	۰/۷۴			
	Q۳	۰/۸۵			
	Q۴	۰/۸۴			
	Q۵	۰/۸۷			
	Q۶	۰/۸۸			
	Q۷	۰/۷۵			
استرس مالی	Q۸	۰/۸۱	۰/۷۰	۰/۷۵	۰/۶۱
	Q۹	۰/۷۶			
	Q۱۰	۰/۸۱			
	Q۱۱	۰/۸۷			
	Q۱۲	۰/۶۵			
دلبستگی مالی	Q۱۳	۰/۷۰	۰/۷۵	۰/۸۴	۰/۵۶
	Q۱۴	۰/۸۰			
	Q۱۵	۰/۷۸			
	Q۱۶	۰/۸۵			
	Q۱۷	۰/۷۱			
	Q۱۸	۰/۷۶			
	Q۱۹	۰/۶۹			
	Q۲۰	۰/۷۱			
Q۲۱	۰/۷۳				

AVE > ۰/۵ , CR > ۰/۷

منبع: یافته‌های پژوهشگر

آزمون فرضیه‌های پژوهش و تحلیل مسیر معادلات ساختاری

تحلیل مسیر با سه مدل ساختاری که در بخش روش‌شناسی مدل‌ها گفته شد، قابل بررسی است. طبق نتایج جدول ۳ با توجه به مقادیر آماره t فرضیه‌های ۱ تا ۴ پژوهش در سطح اطمینان ۰/۹۹٪ تأیید شده‌اند. در ادامه اثبات فرضیه‌های پژوهش مورد بحث قرار می‌گیرد.

فرضیه اول: بین اجتماعی شدن مالی با دلبستگی مالی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. ضرایب مسیر مطابق شکل ۵ و جدول ۳ حاکی از آن است که شدت رابطه بین اجتماعی شدن مالی با دلبستگی مالی به صورت مستقیم ۴۹٪ با معناداری ۵/۱۳ که بیشترین ضریب را به خود اختصاص داده است و ضریب غیرمستقیم بین این دو متغیر ۴۷٪ با معناداری ۴/۹۰ است که نشان از ارتباط قوی بین این دو متغیر به صورت مستقیم و غیرمستقیم است. با توجه به خروجی نرم‌افزار جدول ۳ ارتباط بین اجتماعی شدن مالی با دلبستگی مالی در سطح ۱ درصد، مثبت و معنادار است که نشان از عدم رد فرضیه اول دارد. این بدین معنا است که هر چه اجتماعی شدن افراد که شامل دانش و اطلاعات است، بیشتر شود، دلبستگی آنها نیز بیشتر می‌شود. افرادی که از دلبستگی بالا و ایمنی برخوردارند، ممکن است در تصمیم‌گیری‌های مالی خود بدلیل اجتماعی شدن، بهتر عمل کرده و بازده سرمایه‌گذاری‌های خودشان را افزایش دهند.

فرضیه دوم: بین اجتماعی شدن مالی با استرس مالی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. ضریب مسیر اجتماعی شدن مالی با استرس مالی ۰/۱۶ با معناداری ۲/۲۶ است. با توجه به خروجی نرم‌افزار جدول ۳ ارتباط بین اجتماعی شدن مالی با استرس مالی در سطح ۱ درصد، مثبت و معنادار است که نشان از عدم رد فرضیه دوم دارد. با توجه به آموزش و اطلاعات کسب شده از طریق اجتماعی شدن مالی، افراد استرس کمتری در سرمایه‌گذاری‌های خود خواهند داشت. چرا که اطلاعات کسب شده که از به اشتراک‌گذاری بدست می‌آید، تنها دارایی بزرگی است که در عصر حاضر می‌تواند استرس مالی را کاهش دهد. بدین صورت می‌توان عنوان کرد که سرمایه‌گذارانی که اطلاعات مالی دارند در سرمایه‌گذاری‌های خود نسبت به دیگران از موفقیت بیشتری برخوردار هستند.

فرضیه سوم: بین استرس مالی با دلبستگی مالی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. ضریب مسیر استرس مالی به دلبستگی مالی ۰/۱۵ با معناداری ۲/۲۲ است و در سطح ۱ درصد مثبت و معنادار است، که این فرضیه هم مورد قبول است. در بیان این فرضیه باید گفت که هر چه استرس مالی افزایش پیدا کند دلبستگی مالی افراد بیشتر می‌شود. بدین معنی که افراد نسبت به سهمی که در آن سرمایه‌گذاری کرده‌اند تعصب به خرج می‌دهند و به اصلاح به سهم دلبسته می‌شوند. سرمایه‌گذاران برای اینکه دلبستگی کمتری نسبت به سرمایه‌گذاری‌های خود داشته باشند باید استرس مالی خود را تحت کنترل و از رفتارهای هیجانی و تعصبات بیجا خودداری کنند.

برای **فرضیه چهارم** که تحت عنوان استرس مالی ارتباط بین اجتماعی شدن مالی و دلبستگی مالی را توضیح می‌دهد، باید سه شرطی که قبلاً در بخش روش‌شناسی مدل‌ها توضیح داده شد، برقرار باشد، ضمن اینکه ضریب مسیر اجتماعی شدن مالی با دلبستگی مالی در حضور متغیر میانجی استرس مالی، ۰/۴۷ است، نتیجه می‌گیریم که میانجی وجود دارد و برای اینکه بدانیم چند درصد متغیر میانجی یعنی استرس مالی ارتباط بین اجتماعی شدن مالی و دلبستگی مالی را توضیح می‌دهد از فرمول شمول واریانس (VAF) جدول ۴ استفاده شده است. که طبق این فرمول ضریب آن ۰/۰۵ است، که ابتدا ضریب مسیر a و b را در هم ضرب می‌کنیم و در صورت کسر قرار می‌دهیم و در مخرج هم ضریب مسیر مستقیم را به آن اضافه می‌کنیم حاصل تقسیم اگر بین ۰/۲ تا ۰/۸ قرار

گرفت میانجی جزئی است اگر بیشتر از ۰/۸ شد میانجی کامل و اگر کمتر ۰/۲ شود میانجی وجود ندارد و قابل تفسیر نیست (هیر و همکاران^۱، ۲۰۱۳). در اینجا میانجی بسیار جزئی است. طبق تئوری یادگیری اجتماعی، هر چه اجتماعی شدن مالی بیشتر شود، دلبستگی مالی افزایش پیدا می‌کند. از طرفی استرس مالی به‌عنوان متغیر میانجی عمل کرده، باعث افزایش دلبستگی مالی افراد خواهد شد. پس اگر افراد آموزش‌های درست و صحیح را دریافت کنند، از تعصبات گمراه کننده که ناشی از عدم اجتماعی شدن مالی است جلوگیری کرده، و در سرمایه گذاری‌های خود می‌توانند بهترین تصمیم‌گیری‌های مالی جهت کسب حداکثر بازده را بگیرند.

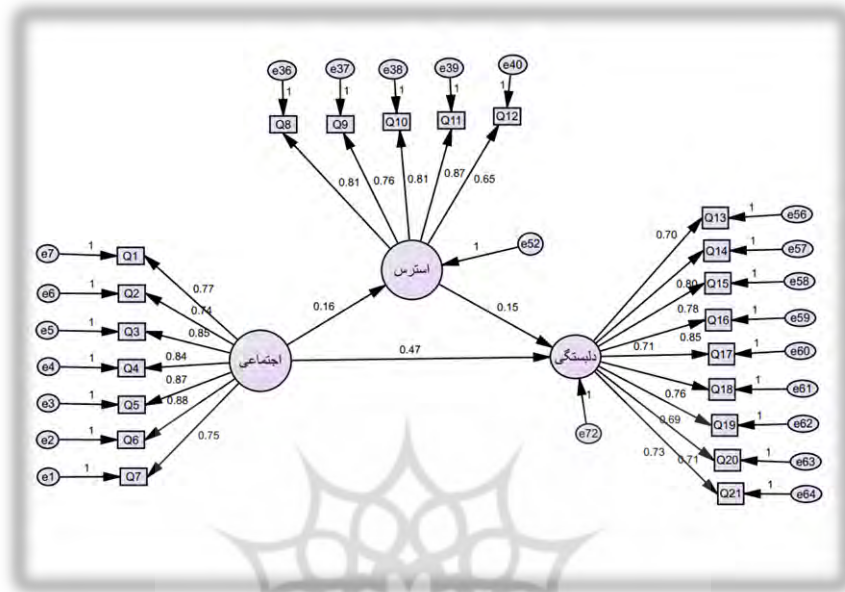
با توجه به فرضیه‌های پژوهش می‌توان استنباط کرد که یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار بر استرس مالی و دلبستگی مالی سرمایه‌گذاران اجتماعی شدن مالی است. چراکه اجتماعی شدن مالی چه اولیه و چه ثانویه می‌تواند بر رفتار افراد تأثیر بگذارد. نظریه یادگیری اجتماعی بیان می‌کند که هر چه اجتماعی شدن مالی از طریق به اشتراک‌گذاری ایده‌ها، نظرات و آموزش‌های مختلف مالی بیشتر شود باعث کاهش استرس مالی و از طرفی باعث دلبستگی مالی ایمن خواهد شد.

جدول ۳- آزمون معناداری فرضیه‌ها و مسیر آن‌ها

نتیجه	آماره t	سطح خطا	ضریب مسیر	نام مسیر	فرضیه‌های پژوهش		
معنادار است	۵/۱۳	***	۰/۴۹	C	دلبستگی مالی	مسیر مستقیم	اجتماعی شدن مالی
معنادار است	۲/۲۶	***	۰/۱۶	a	استرس مالی	←	اجتماعی شدن مالی
معنادار است	۲/۲۲	***	۰/۱۵	b	دلبستگی مالی	←	استرس مالی
معنادار است	۴/۹۰	***	۰/۴۷	C'	دلبستگی مالی	مسیر غیرمستقیم	اجتماعی شدن مالی
N=420, *p<0.05, **p<0.01					**سطح اطمینان ۹۹٪ است.		

منبع: یافته‌های پژوهشگر

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۵- مدل پژوهش (خروجی نرم افزار)
منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۴- شمول واریانس

نتیجه	شمول واریانس (VAF)	مقادیر	مسیر میانجی	فرضیه
میانجی جزئی است	$VAF = \frac{(a * b)}{(a * b) + C}$ $VAF = 0.05$ $0.2 < VAF < 0.8$	$a = 0.16$ $b = 0.15$ $C' = 0.47$ $C = 0.49$	استرس مالی دلبستگی مالی 	چهارم

منبع: یافته‌های پژوهشگر

برازش مدل‌های اندازه‌گیری و ساختاری روشی برای سنجش میزان سازگاری یک مدل نظری (تئوریک) با یک مدل تجربی است. برای این منظور از شاخص‌های متعددی استفاده می‌شود. با توجه به ارزش‌های عددی شاخص‌های برازش و مقایسه با ملاک قابل قبول در جدول ۵ می‌توان گفت که مدل ساختاری از برازش پذیرفتنی برخوردار می‌باشند. خروجی نرم‌افزار اموس به صورت پیش‌فرض سه مدل ارائه می‌دهد. مدل مفروض مدلی است که پژوهشگر بر مبنای پیشینه پژوهش و نظریه تدوین می‌کند. بدین معنا که هرگونه رابطه بین متغیرها بر مبنای پژوهش یا نظریه است. در مدل استقلال هیچ رابطه‌ای بین متغیرها وجود ندارد. پژوهشگر برای برازش مدل به مقایسه شاخص‌های برازش بین مدلی که خود ایجاد کرده (مدل مفروض) و مدل استقلال می‌پردازد. پژوهشگر به دنبال اثبات این است که شاخص‌های برازش مدل مفروض بهتر از مدل استقلال است. در مدل اشباع شده همه مسیرهای ممکن بین متغیرهای پژوهش ترسیم می‌شود و می‌توان گفت این مدل نقطه مقابل مدل استقلال است. با توجه به جدول ۵ مدل اشباع شده از نظر کای اسکور (CMIN/DF) دارای کمترین مقدار (صفر) است و مدل استقلال دارای بیشترین کای اسکور است و مدل مفروض دارای مقدار کای اسکور بین مدل اشباع و مدل استقلال است.

جدول ۵- برازش مدل ساختاری

مدل	CMIN/DF	P	GFI	CFI	NFI	RMSEA
مدل مفروض (نظری)	۱/۶۵۰	۰.۰۰۰	۰/۹۳۶	۰/۹۳۴	۰/۸۵۰	۰/۰۳۹
مدل اشباع شده	-	-	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	-
مدل استقلال	۹/۴۸۹	۰/۰۰۰	۰/۵۵۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۱۴۲
ملاک قابل قبول	کمتر از ۵	-	بزرگتر از ۰/۹	بزرگتر از ۰/۹	بزرگتر از ۰/۹	بین ۰/۰۳ تا ۰/۰۸

منبع: یافته‌های پژوهشگر

مقایسه شاخص‌های برازش مدل میانجی و مدل غیرمستقیم در جدول ۶ نشان می‌دهد که مدل میانجی کامل از شاخص‌های بهتری نسبت به مدل غیرمستقیم برخوردار است. بهتر بودن شاخص‌های برازش در مدل کامل از مدل غیرمستقیم به این معناست که متغیر مستقل (اجتماعی شدن مالی) هم به صورت مستقیم و هم به صورت غیرمستقیم با متغیر وابسته (دل‌بستگی مالی) ارتباط دارد، ولی اگر مدل غیرمستقیم برازش بهتری از مدل کامل داشته باشد، بدین معناست که رابطه بین متغیر مستقل (اجتماعی شدن مالی) با متغیر وابسته (دل‌بستگی مالی) از طریق متغیر میانجی (استرس مالی) است. همان‌طور که در جدول ۶ مشخص است تمامی شاخص‌های مدل کامل بهتر از مدل غیرمستقیم است.

جدول ۶- مقایسه شاخص‌های برازش بین مدل میانجی و مدل غیرمستقیم

مدل/شاخص	RMSEA	IFI	TLI	CFI	GFI	CMIN/DF	p	DF	CMIN	AIC
مدل کامل	۰/۰۳۹	۰/۹۳۵	۰/۹۲۳	۰/۹۳۴	۰/۹۳۶	۱/۶۵۰	۰	۱۸۱	۲۹۸/۶۵۷	۳۹۸/۶۵۷
مدل غیرمستقیم	۰/۰۴۷	۰/۹۰۸	۰/۸۹۲	۰/۹۰۷	۰/۹۲۷	۱/۹۱۴	۰	۱۸۲	۳۴۸/۳۰۴	۴۴۶/۳۰۴

منبع: یافته‌های پژوهشگر

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این مطالعه یکی از اولین مطالعاتی است که اثر اجتماعی شدن مالی بر دلبستگی مالی با توجه به نقش استرس مالی را بررسی می‌کند. یافته‌ها نشان دادند که اجتماعی شدن مالی اثر مستقیم بر استرس مالی و دلبستگی مالی سرمایه‌گذاران دارد. همچنین استرس مالی تأثیر مثبت و معنی‌داری بر دلبستگی مالی دارد. فرضیه اول ارتباط اجتماعی شدن مالی با دلبستگی مالی را مورد بررسی قرار داد. طبق نتایج به دست آمده اجتماعی شدن مالی باعث افزایش دلبستگی مالی به میزان زیادی می‌شود. سرمایه‌گذارانی که در فعالیتهای اجتماعی شرکت می‌کنند و با دیگران ارتباط برقرار می‌کنند، ممکن است به دلبستگی بالاتر نسبت به سهام خریداری شده دچار شوند. این سرمایه‌گذاران ممکن است تحت تأثیر نظرات و رفتارهای دیگران قرار گیرند و تلاش کنند ثروت خود را به نحو مناسب افزایش دهند. اگر افراد با توجه به اجتماعی شدن مالی که تشکیل دهنده نگرش‌ها و رفتارهای مالی است بتوانند تصمیم‌های مالی بهینه و درست با استفاده از تحلیل و درک وقایع بگیرند باعث دلبستگی افراد به سهام و دارایی به شکل ایمن خواهد شد. در نتیجه وقوع نتایج مثبت در اثر اجتماعی شدن مالی، ممکن است باعث افزایش دلبستگی افراد به دارایی‌هایشان شود. این افزایش دلبستگی ممکن است باعث توسعه روابط بین افراد شود. می‌توان این‌گونه استنباط کرد که یکی از معیارهای تشکیل دهنده در تحلیل و تصمیم‌گیری‌های صحیح مالی، اجتماعی شدن مالی است. بر همین اساس امکان اینکه دلبستگی مالی افراد باعث افزایش بازده بیشتر در سرمایه‌گذاری شود، وجود دارد. نتایج این فرضیه در ارتباط با تصمیم‌گیری‌های مالی که ناشی از اجتماعی شدن مالی است با نتایج تحقیق آدیپوترا و همکاران^۱ (۲۰۲۴) و از نظر دلبستگی مالی با نتایج برون و برون^۲ (۲۰۰۸) هم‌راستا است. به گفته آنان از سبک دلبستگی می‌توان برای پیش‌بینی ارتباط بین مشاوران مالی و سرمایه‌گذاران استفاده کرد. جایی که دلبستگی به مشاور مالی می‌تواند در موفقیت سرمایه‌گذاری افراد مؤثر باشد.

فرضیه دوم به ارتباط بین اجتماعی شدن مالی با استرس مالی پرداخته شده است. طبق نتایج به دست آمده اجتماعی شدن مالی می‌تواند استرس مالی را کاهش دهد. زیرا این فرایند به افزایش اطلاعات و آگاهی درباره

1 Adiputra et al.

2 Brown & Brown

موضوعات مالی، به اشتراک‌گذاری تجربیات و راه‌حل‌های مختلف و حمایت از یکدیگر در مواقع دشوار کمک‌کننده است. داشتن روابط قوی با دیگران می‌تواند به کاهش استرس مالی کمک کند. به‌طور مثال افراد با دسترسی به شبکه‌های اجتماعی، ممکن است حس حمایت و پشتیبانی بیشتر داشته باشند که باعث کاهش استرس آن‌ها در مسائل مالی خواهد شد. همچنین، اجتماعی شدن مالی باعث افزایش قابلیت اطمینان و پشتوانه اجتماعی برای سرمایه‌گذار در برابر رخدادهای نامطلوب و ناخوشایند مالی می‌شود. به‌علاوه، حضور در گروه‌های اجتماعی مالی مانند جلسات گفتگو و آموزش‌های تحصیل شده، فرصت برقرار کردن روابط اجتماعی، باعث افزایش تجارب افراد در سرمایه‌گذاری شده و علاوه بر ایجاد فرصت‌های سرمایه‌گذاری باعث کاهش استرس مالی افراد خواهد شد. نتیجه این فرضیه از نظر اجتماعی شدن مالی با پژوهش لبارون و کلی^۱ (۲۰۲۱) هم‌راستا است. نتایج آنان نشان داده است، برای اینکه افراد بتوانند بر رویدادهای استرس‌زا غلبه کنند، نیاز به اجتماعی شدن مالی و رفتار مالی مناسب دارند. فرضیه سوم به ارتباط بین استرس مالی با دلبستگی مالی پرداخته است. نتایج حاکی از این است که وجود استرس مالی می‌تواند منجر به افزایش دلبستگی مالی شود. زیرا زمانی که سرمایه‌گذار با مشکلات مالی روبرو است و نگران آینده خود، خانواده یا کسب‌وکارش است، احتمالاً به دنبال راه‌حل‌های ساده و فوری برای حل آن مشکلات، به دلیل عدم دانش، نگرش و آموزش‌های لازم خواهد بود. این ممکن است منجر به تمایل بیشتر به پول‌دوستی، جمع‌آوری پول یا حفظ ثروت شخصی و به‌صورت کلی دلبستگی مالی شود. بنابراین، استرس مالی ممکن است باعث افزایش دلبستگی مالی شود و باعث تصمیم‌های نادرست در زمینه پول و سرمایه‌گذاری شود. همچنین ممکن است منجر به عواقب منفی اقتصادی برای فرد شود. بنابراین، توجه به رفع استرس‌های مالی و کنترل آن توجه ویژه‌ای را می‌طلبد. تا دلبستگی مالی ایمن شود و فضای روانشناسانه سالم‌تر برای فعالیت‌های روزانه سرمایه‌گذاران ایجاد شود. البته بیشتر استرس‌های مالی نشأت گرفته از تصمیم‌های احساسی و غیرمنطقی و همچنین عدم دانش مالی کافی است. نتایج این فرضیه با نتایج پژوهش هاکیو و کیتو^۲ (۲۰۰۹)، اندروز و همکاران^۳ (۲۰۲۴) در زمینه استرس مالی هم‌راستا است. به گفته آنان، کاهش استرس مالی ممکن است به افراد در محیط کار و سرمایه‌گذاری کمک کند تا با تمرکز بیشتری برای کسب نتایج بهتر، جهت افزایش بهره‌وری تلاش کنند و در نتیجه به نفع افراد و جامعه خواهد بود.

فرضیه چهارم به ارتباط بین اجتماعی شدن مالی با دلبستگی مالی، با توجه به نقش میانجی استرس مالی پرداخته است. یافته‌ها نشان دادند که استرس مالی به‌صورت جزئی ارتباط بین متغیر مستقل و وابسته را تبیین می‌کند. با توجه به فرمول شمول واریانس و به دلیل اینکه محاسبات کمتر از ۲۰٪، یعنی ۵٪ به‌دست‌آمده، پس نتیجه می‌گیریم که استرس مالی این ارتباط را میانجی‌گری نکرده و قابل تفسیر نیست. تحقیقی که هم‌راستای با این فرضیه باشد یافت نشد.

1 LeBaron & Kelley
2 Hakkio & Keeton
3 Andrews et al.

این پژوهش، یافته‌های تحقیقات (یورگنسن و ساولا^۱، ۲۰۱۰؛ شیائو و پورتو^۲، ۲۰۱۷ از نظر اجتماعی شدن؛ پولمن^۳، ۲۰۲۱ از نظر دلبستگی مالی؛ ون دایک و همکاران^۴، ۲۰۲۲ از نظر استرس مالی) را پشتیبانی می‌کند. در پژوهش‌های مزبور رفتار و حالات افراد ناشی از استرس مالی، تحت تاثیر اجتماعی شدن مالی، چه اولیه و چه ثانویه است، و با افزایش آموزش‌های مطلوب و بهینه، افراد دلبستگی مناسب و ایمنی را جهت سرمایه‌گذاری خواهند داشت و از رفتارهای توده‌ای که مشکل بسیاری از سرمایه‌گذاران است، جلوگیری خواهد شد. از طرفی، تحقیقات مبتنی بر تئوری یادگیری اجتماعی، نشان می‌دهد که بسیاری از رفتارهای افراد در سرمایه‌گذاری نشأت گرفته از مسائل نگرشی و روانشناختی است. در نهایت نتیجه می‌گیریم، سرمایه‌گذارانی که تحت اجتماعی شدن مالی و آموزش‌های آن از طرق مختلف هستند، استرس خود را کاهش، و دلبستگی مالی خود را ایمن خواهند ساخت. مطابق با مبانی نظری پژوهش، اجتماعی شدن مالی هم بطور ضمنی و هم بطور صریح رخ می‌دهد. که در این راستا سهم خانواده از دیگر ابعاد اجتماعی شدن بیشتر است. مشخص شده که سهم اجتماعی شدن بصورت ضمنی بیشتر از اجتماعی شدن بصورت صریح است. یعنی افراد اگر بصورت ضمنی، از طریق تعاملات روزانه در ارتباط باشند، بیشتر درگیر اجتماعی شدن مالی خواهند شد. از طرفی دلبستگی مالی از طریق همین ارتباطات اجتماعی شکل منظم به خود می‌گیرد. بی‌نظمی در آن می‌تواند تبعات بدی برای افراد داشته باشد. با توجه به مبانی نظری استرس مالی نیز می‌تواند هم بصورت منفی و هم بصورت مثبت بر دلبستگی مالی افراد اثر گذار باشد. پس نتیجه می‌گیریم، برای اینکه افراد اثرات منفی استرس مالی را کاهش دهند باید اجتماعی شدن چه ضمنی و چه صریح را افزایش دهند تا با کاهش استرس مالی بتوانند دلبستگی مالی خود را متعادل و ایمن کنند.

بر اساس نتایج پژوهش که هم راستا با تئوری‌های اجتماعی شدن و دلبستگی است، اگر افراد از طریق اجتماعی شدن مالی که شامل آموزش‌های مختلف چه اولیه از طریق خانواده و چه ثانویه از طریق دوستان، همسالان، شبکه‌های اجتماعی و موسسات آموزشی، دانش و اطلاعات خود را افزایش دهند، استرس مالی آنان کاهش پیدا خواهد کرد و از طرفی افراد دلبستگی متعادل و ایمنی را تجربه خواهند کرد. با توجه به این مهم، افراد به دنبال کسب سودهای بیشتر و وارد کردن وجوه نقد خود به سمت بازار سرمایه و دیگر بازارهای موازی هستند. تا از این طریق به واسطه تورم ارزش پول خود حفظ کرده و سودآوری خود را افزایش دهند. طبعاً این مهم منجر به دلبستگی مالی سرمایه‌گذاران خواهد شد. با توجه به دستاوردهای این مطالعه پیشنهاد می‌شود که شرکت‌ها برای اجتماعی شدن مالی به صورت وسیع از شبکه‌های اجتماعی که جایگزین مناسبی برای روش‌های سنتی و متداول است و به جهت پر کردن خلاء تحقیقاتی و کاهش عدم تقارن اطلاعاتی استفاده کنند. این مهم منجر به ترغیب و اشتیاق سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه خواهد شد. همچنین نتایج این پژوهش می‌تواند در پایه‌گذاری

1 Jorgensen & Savla
2 Xiao & Porto
3 Pollmann
4 Van Dijk et al.

رویه‌ها و رویکردهای مدون، توسط قانون‌گذاران بازار سرمایه، مدیران و سرمایه‌گذاران مورد توجه قرار گیرد. در واقع عوامل اجتماعی شدن مالی مخصوصاً آموزش‌هایی که در طی دوران تحصیل به افراد داده می‌شود می‌تواند در جهت شناخت و میزان دلبستگی مالی افراد تأثیر بسزایی داشته و باعث کاهش استرس مالی آنان شود. پیشنهاد می‌شود در مرحله اول تحقیقات بیشتری در مورد انواع سبک‌های دلبستگی انجام شود و در مرحله بعد با کمک عوامل اجتماعی شدن مالی به سرمایه‌گذاران آموزش‌های لازم داده شود تا بتوانند تصمیم‌گیری‌های صحیح و آگاهانه در زمینه سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه داشته باشند. در آخر پیشنهاد می‌شود که تأثیر عوامل اجتماعی شدن مالی از جمله، خانواده، دوستان، همسالان و خصوصاً مؤسسات آموزشی و شبکه‌های اجتماعی بر ایجاد نوع سبک دلبستگی سرمایه‌گذاران مطالعات بیشتری انجام شود.

به هر صورت متغیر دلبستگی مالی جدید و نو است و در سطح ملی هنوز تحقیقی راجب آن صورت نگرفته است. بر همین اساس باید تحقیقات زیادی در ارتباط با دلبستگی مالی صورت گیرد. به علاوه این متغیر باعث غنای ادبیات در حوزه مالی و رفتاری خواهد شد. از محدودیت‌های پژوهش می‌توان به پاسخ‌های نادرست داده‌شده به پرسشنامه توسط سرمایه‌گذاران یادکرد و از طرفی این تحقیق به صورت مقطعی صورت گرفته است و افراد باید این محدودیت را در نظر بگیرند که نتایج این پژوهش را نمی‌توان به آینده دور تعمیم داد، چراکه این مسیر همچنان ادامه دارد.

فهرست منابع

- احمدی، زانیار و پورزمانی، زهرا. (۱۴۰۳) نقش هوش عاطفی، سازمانی و معنوی در قضاوت و تصمیم‌گیری حسابرسان در مؤسسات حسابرسی. مجله قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری، ۹ (۳)، صص ۳۱-۵۰.
- ترازودار، میترا؛ قاسمی، مصطفی و محسنی، عبدالرضا. (۱۴۰۲). ارائه مدلی به‌منظور شناسایی تأثیر تورش‌های رفتاری و سواد مالی و نقش آن‌ها بر تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران (مبتنی بر رویکرد گراند تئوری). مجله دانش حسابداری، صص ۱۵۹-۱۷۹.
- جلیلیان، حمیدرضا. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر عوامل فردی و سازمانی بر دلبستگی سازمانی کارکنان. فصلنامه مطالعات رفتار سازمانی.
- حسینی، محمد. (۱۴۰۳). کنش حسابرسان مستقل در مواجهه با تضادهای نمایندگی شرکت‌های برخوردار از روابط سیاسی. مجله قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری، ۹ (۳)، صص ۷۱-۱۰۴.
- رجب دری، حسین. (۱۴۰۳). رابطه دلهره ارتباطی و خودکارآمدی کار گروهی با نقش میانجی خودکارآمدی ارتباطی با استفاده از رویکرد محرک، ارگانیزم، پاسخ در دانشجویان حسابداری. مجله قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری، ۹ (۳)، صص ۱۲۵-۱۴۲.

- عباسیان فر، طیبه؛ برومند، زهرا؛ رضائیان، علی و غلامزاده، داریوش. (۱۳۹۱). طراحی و تبیین مدل دلبستگی کارکنان بر اساس مدل پنج عاملی شخصیت. *مجله مدیریت بازرگانی*، ۵۴ (۱۴)، صص ۱۴۲-۱۵۵.
- عزیزی، کیوان؛ ایوانی، فرزاد؛ عبدی، حدیث و دلاوری، سید جواد. (۱۴۰۳). اثر توانایی مدیران بر رابطه بین کیفیت اطلاعات حسابداری و رفتار و عملکرد معاملاتی سرمایه‌گذاران. *مجله قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری*، صص ۳۰-۱.
- کریم‌آبادی، محمد؛ حاجیه، زهره؛ جهانگیرنیا، حسین و غلامی جمکرانی، رضا. (۱۴۰۳). الگوی آئین رفتار حرفه‌ای حسابرسان مستقل بر اساس دیدگاه انتقادی. *مجله قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری*، ۹ (۳)، صص ۱۲۴-۱۰۵.
- محمدی لدری، معصومه و داداشی، ایمان. (۱۴۰۳). مدل‌های پیش‌بینی بازده سهام؛ برآورد توزیع بازده کل بازار و نوسانات آن بر پایه توزیع لاپلاس. *مجله قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری*، ۹ (۳)، صص ۷۰-۵۱.
- مدینه، سید محسن و زارع، ایمان. (۱۴۰۲). تأثیر باورهای دینی بر تردید حرفه‌ای و ارزیابی حسابرسان از خطر تحریف بااهمیت: رویکرد مراتب دین‌داری از منظر اسلام. *مجله دانش حسابداری*، صص ۱۳۲-۱۱۱.
- Adiputra, I.G., Bangun, N.A. and Graceilla, B. (2024). The Influence Of Financial Socialization, Overconfidence And Mental Accounting On Investment Decisions. *Jurnal Manajemen*, 28(1), pp.200-221.
- Andrews, B.D., Rehr, T. and Regan, E.P., 2024. The Link Between Financial Stress, Financial Precarity, and Educational Outcomes at Community Colleges. *Community College Journal of Research and Practice*, 48(4), pp.233-249.
- Becker, L., Ertz, E. and Büttgen, M. (2023). A relational perspective on supervisor initiated turnover: Implications for human resource management based on a multi method investigation of leader-member exchange relationships. *Human Resource Management*, 62(4), pp.547-564.
- Blascovich, J., 2013. Challenge and threat appraisal. In *Handbook of approach and avoidance motivation* (pp. 431-445). Psychology Press.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss*. Vol. 1. Attachment. New York: Basic Books.
- Brown, D. and Brown, Z.E. (2008). The relationship between investor attachment style and financial advisor loyalty. *The Journal of Behavioral Finance*, 9(4), pp.232-239.
- Butt, A., Donald, M. S., Foster, F. D., Thorp, S., & Warren, G. J. (2018). One size fits all? Tailoring retirement plan defaults. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 145, pp 546-566.
- Cupák, A., Kolev, G.I. and Brokešová, Z. (2019). Financial literacy and voluntary savings for retirement: novel causal evidence. *The European Journal of Finance*, 25(16), pp.1606-1625.
- Danes, S.M. (1994). Parental perceptions of children's financial socialization. *Financial Counseling and Planning*, Vol. 5 No. 1, pp. 127-149.
- Danes, S.M. and Haberman, H. (2007). Teen financial knowledge, self-efficacy, and behavior: A gendered view. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 18(2).
- Dare, S. E. (2022). Financial decisions matter: promoting positive financial behaviour, financial satisfaction, and financial well-being. Retrieved from.
- Drever, A.I., Odders Wite, E., Kalish, C.W., Else Quest, N.M., Hoagland, E.M. and Nelms, E.N. (2015). Foundations of financial well-being: Insights into the role of executive function,

- financial socialization, and experience based learning in childhood and youth. *Journal of Consumer Affairs*, 49(1), pp.13-38.
- Fan, L. and Chatterjee, S. (2019). Financial socialization, financial education, and student loan debt. *Journal of Family and Economic Issues*, 40(1), pp.74-85.
- Field, A. (2013). Chapter 20 Multilevel linear models. *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*: Sage Publications Ltd.
- French, D. and McKillop, D. (2016). Financial literacy and over-indebtedness in low-income households. *International Review of Financial Analysis*, 48, pp.1-11.
- Griffin, K.M. (2020). Exploring The Relationship Between Attachment Styles And Career Decision-making Self-efficacy Among African Americans.
- Gudmunson, C.G., Ray, S.K. and Xiao, J.J. (2016). Financial socialization. *Handbook of consumer finance research*, pp.61-72.
- Hair, J.F., Ringle, C.M. and Sarstedt, M. (2013). Partial least squares structural equation modeling: Rigorous applications, better results and higher acceptance. *Long range planning*, 46(1-2), pp.1-12.
- Hakkio, C.S. and Keeton, W.R., 2009. Financial stress: What is it, how can it be measured, and why does it matter. *Economic Review*, 94(2), pp.5-50.
- Hamid, F.S. and Loke, Y.J. (2021). Financial literacy, money management skill and credit card repayments. *International Journal of Consumer Studies*, 45(2), pp.235-247.
- Hayes, A.F. (2018). Partial, conditional, and moderated moderated mediation: Quantification, inference, and interpretation. *Communication monographs*, 85(1), pp.4-40.
- Jorgensen, B.L. and Savla, J. (2010). Financial literacy of young adults: The importance of parental socialization. *Family relations*, 59(4), pp.465-478.
- Ksendzova, M., Donnelly, G.E. and Howell, R.T. (2017). A brief money management scale and its associations with personality, financial health, and hypothetical debt repayment. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 28(1), pp.62-75.
- Lazarus, R.S. and Folkman, S., 1984. *Stress, appraisal, and coping*. Springer publishing company.
- LeBaron, A.B. and Kelley, H.H. (2021). Financial socialization: A decade in review. *Journal of family and economic issues*, 42(Suppl 1), pp.195-206.
- Lewicka, M. (2010). What makes neighborhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment. *Journal of environmental psychology*, 30(1), 35-51.
- Lichtenstein, M.B., Christiansen, E., Elklit, A., Bilenberg, N. and Støving, R.K. (2014). Exercise addiction: a study of eating disorder symptoms, quality of life, personality traits and attachment styles. *Psychiatry research*, 215(2), pp.410-416.
- Mathieu, J.E. and Taylor, S.R. (2006). Clarifying conditions and decision points for mediational type inferences in organizational behavior. *Journal of Organizational Behavior: The International Journal of Industrial, Occupational and Organizational Psychology and Behavior*, 27(8), pp.1031-1056.
- Mullainathan, S. and Shafir, E., 2013. *Scarcity: Why having too little means so much*. Macmillan.
- Nofsinger, J.R. (2017). *The psychology of investing*. Routledge.
- Norman, A. S. (2010). Importance of financial education in making informed decision on spending. *Journal of economics and International Finance*, 2(10), 199-207.
- Pollmann, M.M. (2021). Let's Talk About Money: The Role of Attachment Styles in Couples' Financial Communication, Financial Management, and Financial Conflict. *Journal of Financial Therapy*, 12(2), p.6.

- Sallie, N. (2015). The impact of socialisation factors on financial literacy amongst employees in the financial services industry. (Doctoral dissertation, University of Pretoria).
- Santos, M. (2021). High net-worth attachments: emotional labour, relational work, and financial subjectivities in private wealth management. *Journal of cultural economy*, 14(6), pp.750-764.
- She, L., Ma, L., Voon, M.L. and Lim, A.S.S. (2023). Excessive use of social networking sites and financial well-being among working millennials: a parallel-serial mediation model. *International Journal of Bank Marketing*, 41(1), pp.158-178.
- Sohn, S.H., Joo, S.H., Grable, J.E., Lee, S. and Kim, M. (2012). Adolescents' financial literacy: The role of financial socialization agents, financial experiences, and money attitudes in shaping financial literacy among South Korean youth. *Journal of adolescence*, 35(4), pp.969-980.
- Strömbäck, C., Skagerlund, K., Västfjäll, D. and Tinghög, G. (2020). Subjective self-control but not objective measures of executive functions predicts financial behavior and well-being. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, 27, p.100339.
- Swacha-Lech, M., Swacha, M. and Solarz, M. (2021). The Role of Parental Instruments of Financial Socialization in Forming the Tendency to Repeat Parents' Saving Patterns.
- Tang, N., Baker, A. and Peter, P.C. (2015). Investigating the disconnect between financial knowledge and behavior: The role of parental influence and psychological characteristics in responsible financial behaviors among young adults. *Journal of Consumer Affairs*, 49(2), pp.376-406.
- Tisu, L., Virgă, D. and Taris, T. (2023). Entrepreneurial well-being and performance: antecedents and mediators. *Frontiers in Psychology*, 14.
- Van Campenhout, G. (2015). Revaluating the role of parents as financial socialization agents in youth financial literacy programs. *Journal of Consumer Affairs*, 49(1), pp.186-222.
- Van Dijk, W.W., van der Werf, M.M. and van Dillen, L.F., 2022. The psychological inventory of financial scarcity (PIFS): A psychometric evaluation. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 101, p.101939.
- Zhao, H. and Zhang, L. (2020). Talking money at home: the value of family financial socialization. *International Journal of Bank Marketing*, 38(7), pp.1617-1634.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

The relationship between financial socialization and financial attachment with the mediating role of financial stress

Alireza Hooshmandi¹
Omid Pourheidari²
Amir Hosein Taebi Noghondari³

Received: 2025/March/31 Accepted: 2025/June/04

Abstract

The current research has explained the psychological concept of financial stress in building the relationship between financial socialization and financial attachment by using the principles of behavioral finance. The applied research method is survey type. Accordingly, 450 questionnaires were received online from investors in Tehran Stock Exchange and 420 questionnaires were accepted. Structural equation modeling (SEM) and AMOS and SPSS software versions 26 and 27 were used for data analysis. Also, the maximum likelihood estimation (MLE) method has been used to estimate the value of unknown variables. The findings of the research indicate that there is a positive and significant direct and indirect relationship between financial socialization and financial attachment. On the other hand, the findings showed that the full model has a better fit than the indirect model, which indicates the mediation of financial stress; That is, financial stress has partially explained the relationship between financial socialization and financial attachment. The results of this research can be taken into consideration by the capital market legislators, managers and investors in establishing codified procedures and approaches. In fact, the factors of financial socialization, especially the training given to people during their studies, can have a significant effect on the recognition and level of attachment of people.

Keyword: Financial Socialization, Financial Attachment, Financial Stress

---

¹ Department of Accounting, Ke.C, Islamic Azad University, Kerman, Iran. Alireza.hooshmandi@iau.ir

² Department of Accounting, Faculty of Economics and Management, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran. (Corresponding author) .opourheidari@uk.ac.ir

³ Department of Accounting, Ke.C, Islamic Azad University, Kerman, Iran. taebi@iauk.ac.ir

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی